

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 31. МАРТА 1885.

ГОДИНА X.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 3.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ХАЈДУКОВ ГРОБ

Шала у 1 чину, од Милорада П. Ш.

ОСОВЕ:

Лазо, глумац.

Писмоноша.

Знаш ли оно на пољу Косову
Кад замагли, па се закрвави . . .

Чудан ти је овај свет! Другачији би већ изгледао, кад бих му ја капу кројио. Наравно, да би онда глумцима оволовшишти! да се једва види кад су у каквом теснацу, на прилику од кредитора; а новинарима бих оволовику! те да их сваки опази и добро се узме на ум! А полицајном бих чиновнику — пст! пунктум! немам право, капа с црвеним портом — куд ћеш већега шкета? За то је, спроту, тако често, заслужено и незаслужено нападамо. А ко их је гонио да узму баш црвену боју?

Тако ти је то, имам тежак посао пред собом, а ја забадам прсте у туђе капе, док ме испу по прстима. А шта ћете, глумац као и други човек, свој хлебац једе а туђу бригу води. А ко данас чисти само испред своје куће? Кад би статистички биро отворио рубрику: „грађани који само своју бригу брину“ увек би остала празна — нула! А није баш тако и незанимљиво занимање надвијнути се мало на комшијски плот, и на слабостима ближњих прогимнантиковати мало језике. Добро би то било, кад би се склонило друштво за веџбање језика — многи би се тамо истутили и уморили, па би после кнап! говорили само што се говорити мора, другим речима: данас тако разгранато ћаволско дрво изопачавања закржљавило би.

Говориш тако, Лазо, говориш, — као да си се у млину родио — а посао? Ваља

још вечерас пред поштовану публику! И та публика — већ ми је довде. Није да сам ономад тутњио на позорници, декламисао, гестикулисао, күнило уста, ширшило уста, дизао обрве — па чак и импровизовао, нико ништале ради, па чак и статисте, којих је пуно на галерији, па — сами смо, можемо бити поверљивији — ни онај лукави шегрт, ком сам набавио бесплатну улазницу под условом: да ми пљеска, — ни да је прстом макнуо! Да се прихватимо посла. (Седи, узме рукоши.)

Декламација: „Хајдуков гроб.“ Избор да илачен. Та вальда није беседа параглас? Али приређивачки је одбор тако благопозволео изабрати. . . Одбор? Ја не знам зашто на свету и мора бити тих одбора? Ја знам, да би се многи кметови са мном сложили да нема одбора. Е, моја поштovана господо кметови, опет је вами лакше, али ја имам над ово мало главе и одбор, и редитеља, и драматурга, па чак и оног управитеља. . . — Е, кад је одбор нашао за добро да декламујем „Хајдуков гроб“, да декламујем: Да почнемо . . .

Али, пре него што почнемо, ваља се мало размислити. Кад би ме, на прилику, запитао мој покојни професор Тома: Шта је то декламација? Шта бих му ја онда одговорио? Одговорио бих му: (тоном ђачком) Декламација јест реч латинска и значи стати на узвишену место и искресати поштованој публици једну песму тако јасно, да јој недељу дана звони у ушима. — Али

CIII-9

ако замуцнеш? — Онда (продужава истим тоном) подрвениш као рак, пробије те врео зној, па ћа за завесу! . . . — Дакле (декламује)

Знаш ли оно па пољу Косову
Кад замагли, па се закрвави,
Вук издаде, а Обилић паде,
И погибе наш честити Лазо —
Тад је Србия под Турчина пао . . .

Не знам, али су ми ови Турци већ обили зубе. А како су тек морали избијати зубе нашим покојним дедовима? Зар не би боље било, да се нашишу другачије, модерније декламације? На прилику за господиће: Како је Бог моде умакао из Париза, па се узбунио кројачки свет, те за њим на све стране, док га не нађоше забрављена у сандуку некога тврдице, који га је тамо умамп и прихапсио; или за господу, којих благоутробност заузима већу периферију у простору: како се пече, транцира и уз каква вина једе јагње печено на лози. Или за нас глумце: како се најлакше даје обратити окорели лихвар, да ти, колико хоћеш, даде новаца с врло малим интересом или и без интереса. Рекнеш само: хокусе покусе, тврдицо умилостиви се! а он, пронут, или бар двонут, отвара касу и броји дукате (тише) од невидиша! (декламује)

Знаш ли оно па пољу Косову . . .

Нешто ми — ип сам не знам како — паде на ум: па цео је овај живот једно Косово. Каже се, свака тица има своју кобу; то би се могло казати и овако: сваки човек има своје Косово. Ето, на прилику, ја имам своје Косово (Показаје познати цеп). Саме изгубљене битке, порази, пустош, — Косово! Али нешто да је, као што није, овај цеп пун све самих златника, шта бих ја у том ѕртном случају чинио? Зна се, да то не може бити, али рецимо! Прво и прво — не бих платио своје дугове — (Комично) осигурани су на каси! Па онда бих — купио најлепши салонско одело; па онда — почастио бих све своје другове; па онда — свима бих поклонио по две оке дувана; радићима дао велики бакшиш; па онда — узео бих фјакер на цео дан, па ћа на Авалу; па онда, онда.... дошао бих на пробу,

говорио бих кроз зубе и једно редитеља! Нек зна кад је Лазин царство! (декламује)

Знаш ли оно па пољу Косову.

Кад замагли, па се закрвави . . .

(Поштар унесе писмо и оде. Отвори га, чита)

„Господину Лази глумцу“ . . . и т. д.
Марка: Пожаревац: . . . „Драги брате Лазо! Јуче је отворен тестаменат твога јака Николе Калпузана из Ораховице. Тебе је остављо својим наследником: кафана у Пожаревцу, имање у Ораховици, воденица на Млави, забраци, обори, кошеви, крупна и ситна стока, једном речи: постао си најбогатији човек од Дубравице до Свилајинца . . . Честитам! Живео на многаја јета! (Престане даље читати; дубоко потресен савлађује се.)

Дакле, Лазаје, Лаза постао богат. Море, море да није ово сан? Каква обмана? Истина ме већ ћелу недељу срббе дланови — и леђа, али пре сам мислио да ће се збити ово предсказивање (Показује леви длан). (Виче у сцену) Газдарице, газдарице! (Кроз прозор) Чича Марко, газда Трајко! . . . Сви се разишти. (Седне и замисли се. Устане) Дакле шта ћеш сад, мој богати Гаване? Судбина се на те наслејала и ти сад ваља да се цериш (Смеје се), да пукнеш од смеха! Постао сам богат, па у исто време славан: јер мене ће историја записати као првог глумца, који је био богат! О ходи, слатки весничче, да те у место мога драгог ује, Николе Калпузана, пољубим. (Принашајући писмо к устима, погледа га, погледа значајије, укоченим погледом. За тим илани, згужва га фурнозно и баци на земљу. Прође љутит, горе доле. Сагне се, дигне писмо, развије га и чита) Postscriptum! Проклето то: после писања! „Јављам ти узгряд, да ти је јујак оставил ово наследство под условом, да имаш бити сам ти, лично, кафезија у пожаревачкој кафани, коју ти је оставил, и да . . .“ (Подере писмо у хиљаду паранпарчића). Ја, толикогодишињи глумац, редовни члан народног позоришта, сад да будем, ип више ни мање, кафезија! О ви Богови сплни, о ти лепа богињо Талијо! доста сам те пута врећао и чепао, али оваку освету ипсумела ти измислити. Оваку паклену освету могу измислити само реџезенти и редит . . .

(Удари се дланом по устима)... још би ми само то требало, да ми се у овој мојој музци и они попну на врат!

Кафеција, ја и кафеција! Где ми је подваљак, где црвени образи, из којих се једва виде мале спаваћиве очи? Па зар је ово трбух за гостопничара? Па моја слатка Катица, којој сам једва ових дана срце освојио, зар да буде кафецијница, да седи у келиерају и точи оне незајажљиве чоканчиће и пешиће. Не бива! — Седнеш да ручаш — устанци, гости! Седни да вечераш — устанци, гости! Седни, то јест легни да спаваш — луба пљуна на прозорима, — скочи из сна — гости! цигари, стражари, полицији, галама, урнебес, туш, све и онда кад дајеш своме драгоме јујаку, Николи Калиузану, па растос. (Клоне, тужан, на столицу, која је јако напред до стола).

Боже, боже, шта ти све не бих хтела судбина од ово мало човека? Деда хтеде да истеше дунђерина — занат је, вели, златан; а догод је кућа, блиће и дунђера. Аја, вели мати, хоћу да ми дете буде поп; а отац би још додао: „на што не би био и владика!“ Дадоне ме у богословију, а ја, братац, пастирско богословље телалину, па изабрах ово, (Показује патос позорнице) ... од целе публике један метар узвишеније опредељење. Није, боме, био утрувени нут, који ме је до ове велике позорнице довео, беше густих камењара гладовања и спротовања док сам најзад стао на данашње даске. „Сети се старих дана и поучи се!“ — вели пророк. — И мени често пада на ум, и сећам се као данас првог доба мога глумовања.

Да бих био сплурен од известног „го-

непија“ родитеља, заждим на ону страну. Нова села, нове вароши, нови Срби, нови обичаји! Једва преboleх моју домовину, моју драгу Србију. Чувена дилетантска друžина у Чанаду прими ме за питомца! Плата хлебац, вода, и по која напушена цигара прида! За кратко време постах: реквизитар, сценариста, чувар улога, писар и по мало глумац, све у једној персони. Најзад, „за народност,“ произведоше ме и за шантача. Рукопис пизрчен, испревлачен црвеном и црном писаљком као исплаћени трговачки тефтери; на једном листу стоји: види напред 20 страну! на другом: види 10 страну! По читави листови испропицани, чиодама испредевани! Сала тесна, позорница још тешња, публике натучено, осветљење слабо, жагор за кулсама, не знање улога, запара, задах — враг се ту не би помео и заплео! Завеса дигнута, најстарији глумац на ћавола и редитељ, бацло се у позитуру краља, па муџа, ли муџа. Ја трчи, тражи, преврћи, обрчи, тамо амо, горе доле, никада да нагазим на његов слог. Краљ се мршти, ходи, црвени, шкрипци, док у један пут згранут, саже се над мој проклет ћуменићи, севлу очима, зграби дело испред мене, фурнозно преврћи тамо амо, па у један пут суну као демон: „Читај ту!“ Задрхтах онемих. Кад ме онда није ударио гром, целог сам века од њега сплурен.

Сутра дан, још пре сунца, сподобих, у отсуству горе, равницом певајући, т. ј. онако у себи, да и врапци на путу пису чули, да се чак и ја тих песама више не сећам.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Ђ И.

ПОЗОРИШТЕ.

(Хроника београдског позоришта.) Било је то године 1866., у дубоку јесен. У лицом, што од Зеленог Венца полази к Сави, иђаше сплурним ходом један господин; држане му беше необично озбиљно и одлично. Висок, сухоћав, погледа оштрог, браде

пуне, у оделу црном, а на глави искака округла чиновничка капа, са црвеним портом. За њим иђаше Барловац, онда управитељ варошки, а иза овога, али са свим удаљено, један војни пратилац. Трговци, испред дућанских врата, скидаху капе, а радозната деца, мало поиздаје праћа-

79-8

— 12 —

ху га својим рађозналним очицама. Тада одлични господин беше главом — кнез. Кнез Михаило је реће пешачно, и с тога је ова појава мало више интересовала Сављане.

Прошав савску улицу, кнез Михаило упути се к својим кућама, што су поред Саве. Ушао у авлију садашње гостионице „код Крагујевца“, упути се право к брду. У брду је дубока, каменита пећина, од које је кнез Милош дао начинити простране подруме, где је храњено вино с кнезовских винограда у Смедереву. Виногради су засађени све бираном лозом, па је и вино најбоље, какво могу дати она подунавска брда. Пред подрумом дочекали су кнеза државни саветници.

Кнезов подрумар точаше вино из славина и нуђаше редом саветнике. Оцену су давала она господа, која су пре тога, као окружни начелници, многе године провели у народу, па и у виноградским пределима. Кад се изашло из подрума, рећи ће господар.

— А знате ли, господо, што сам вас звао?

— Знамо, потљем, господару; примети саветник Матија Симић.

— Чудно! — рећи ће господар.... Знам да писам ником ни једне.

— Знамо, господару да нас, потљем, иши ради вина позвао, а зашто си се довде потрудио, чекамо да нам кажеш.

— Пођимо па ћете видети!

Кнез се упути стспеницима, што са Саве воде ка Саборној цркви. За њиме иђаху саветници: Мариновић, Филип Христић, Ћрнобарац, Данило Стефановић, Гаја Јеремић, Матија Симић, Ђоша Миловановић, Станојло и други, а поред кнеза још Миловоје Блазинавац, министар војни и грађевина, и управитељ Барловач.

Ова одлична свита пређе Калимегданско поље, па се упуте к великој пијаци. Ту је, до садашњег пожарног дома, била једна кућа са свим изван линије, која је ружила цели део вароши.

— За што се ова кућа већ једном не сушбије у линију? — запита кнез министра грађевина.

— Два пута сам писао управи, — одговори министар.

— До данас не добијх ни један налог господару! — заврши оптиријум тоном управитеља Барловача.

Сви се погледаше, ућутаке, па о том нико ни једне.

Одатле се отискоше право к шанцу, к Стамбол-кашији. На једном месту, на погледу Дунаву, устави се кнез, устави се пратња.

— Шта мислите, господо; упита Господар својим познатим крујним гласом: би ли ово место било подесно за једну лепу палату?

Сви се сагласише да нема лепијег и отворенијег места за какву величанственију грађевину.

— Онда ћу ту да подигнем народни театар! — одлучи кнез, и сви се изненадише и обрадовање.

Али је међу њима био и Филип Христић, који је много радио за народну Талију, за издање старога Позоришта, код Зеленог венца. Њему јао беше толиких лепих традиција народног одушевљења, везаних за пређашњу напуштену позорину грађевину. Он предложи, да се позориште подигне на старом, или бар ближе старом месту.

— Филип, господару, хоће да му је театар пред очима, кад је на теферичу у свом винограду, — пожали се саветник Данило.

На ово се изметне малак смех: Филип напусти своје мишљење, и тако једногласном одлуком кнеза Михаила и државних саветника беше одлучено: да се позориште сазида на месту, на ком је, после кнезове смрти, подигнуто садашње здање краљевског српског народног позоришта.

Нека је великим кнезу вечити спомен!

III.

УМЕТНОСТ

(Стеван Тодоровић,) познати наш живописац и неуморни радник на пољу лепих уметности, у последње је време посветио своју уметничку кичицу искључиво портретирању и црквеном живопису. Скоро је довршио два лепа портрета Његовог Величанства, краља Милана, једно за општину, друго за Нар. Позориште. Ко походи његов салон за рад, имаће прилике да види врло леп лиц матере божје с главним типовима византијским, а и друге новије слике, на којима сад ради са својом женом. Црквени живопис крејске школе истина је сувишне строг и хладан, али овако препорођен тачним цртањем и оживљен иежним и лепим колоритом, чини пријатан утисак. Чујемо, да је г. Тодоровић умочен да пради иконостас саборне цркве у Новом Саду. Наш црквени живопис, овако подигнут на уметничку висину, заслужује да га млађи уметници култивишу, а наше црквене општине обичајије потраже за своје цркве.

(Јосиф Маринковић), учитељ певања београдског Певачког Друштва, испази ових дана у велики свет, да се даље усаврши у својој струци. Ми му желимо најбољи успех на овом путу, и да нам се здрав поврати, те да опет прихвати ерпеку пеему са досадашњом ревношћу. Нарочито нашем драгом уметнику обраћамо пажњу на технику инструментисања. За потоњи практички рад, ова је вештина преко потребна.

Издаје управа српског народног позоришта.